

**ЗАВДУВАЧ КАФЕДРИ АНАТОМІЇ ЛЮДИНИ ТА
ГІСТОЛОГІЇ МЕДИЧНОГО ФАКУЛЬТЕТУ
УЖГОРОДСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ, ДОКТОР МЕДИЧНИХ НАУК,
ПРОФЕСОР, ЗАСЛУЖЕНИЙ ПРАЦІВНИК ОСВІТИ
УКРАЇНИ, АКАДЕМІК УКРАЇНСЬКОЇ
АКАДЕМІЇ НАУК
АНДРІЙ СТЕПАНОВИЧ ГОЛОВАЦЬКИЙ**

Життєвий шлях професора Андрія Головацького, його прожиті роки характеризуються відданістю українському народові та своїй спеціальності, високим професіоналізмом, педагогічною майстерністю, багатством ідей, творчим характером роботи, пошуками нового у розв'язанні проблем, наполегливістю, умінням працювати зі студентами й колегами. Йому властива зразкова виконавча дисципліна і, – чи не найголовніше, – він як анатом закладає фундамент медичних знань у майбутніх лікарів і виховує їх в дусі українського патріотизму. академіка Української академії наук

Ось деякі штрихи із життя й діяльності завідувача кафедри анатомії людини та гістології медичного факультету Ужгородського національного університету, доктора медичних наук, професора, Заслуженого працівника освіти України, академіка Української академії Андрія Степановича Головацького.

Народився 21 листопада 1936 року в селищі Брошнів-Осада Рожнятівського району Івано-Франківської області (до 1939 року Західна Україна належала до Польщі). Вже у трирічному віці зіткнувся з реаліями Другої світової війни. Хлопчиком бачив німецьку окупацію, двічі (в 1941-му – з

заходу на схід, а в 1944-му – зі сходу на захід) прогуркотів його рідним Прикарпаттям страшний фронт. Та й післявоєнні роки у Західній Україні були складними, тривожними, трагічними для десятків тисяч українців, бо енкаведисти майже у кожному з них вбачали „буржуазного націоналіста і ворога”. У сибірські тюрми і табори системи ГУЛАГ Радянського Союзу відправлялися численні ешелони з цвітом нації.

Так 14-літнім підлітком у 1950 році, після закінчення 7-го класу Брошнівської середньої школи, зла доля закинула його разом з батьками, як репресованих спецпереселенців, аж за неосяжні сибірські простори – спочатку в Хабаровський край, біля Комсомольська-на-Амурі, потім в Читу (Забайкалля). Рік не мав можливості учитися. Але всюди були добрі люди, які допомагали вижити і пристосуватись до нових умов. Закінчив середню школу у 1954 році. В шкільні роки під час канікул хлопцеві не раз доводилося виконувати важку фізичну роботу, працюючи малярем, штукатуром, столяром. Справжнім захопленням було авіамоделювання. Андрій мав велике бажання продовжити навчання, але спецпереселенці мали право навчатися тільки у ”нестратегічних” інститутах. В інститут вдалося поступити за другим разом. Під час навчання в інституті Андрій Степанович керував авіамоделним гуртком при обласному домі піонерів, що давало можливість підтримувати своє матеріальне становище. До речі, Андрій першим в Читинській області виготовив радіокеровану модель літака з розмахом крила 3м і з успіхом виступав з нею на обласних авіамоделних змаганнях. Щоби підтримати родину матеріально, змушений був працювати вечорами на різних фізичних роботах.

Вищу освіту Андрій Степанович здобув в Читинському медичному інституті, який закінчив в 1961 році. Тоді ж після політичного „потепління” повернувся в рідні краї, пізніше родина була реабілітована. Добрі люди та родина допомогли влаштуватися на роботу. Почав працювати лікарем, а потім головним лікарем Делятинського протитуберкульозного диспансеру в гірському Яремчанському районі Івано-Франківської області. На його плечі лягло не тільки лікування хворих, але й весь організаційний тягар протитуберкульозної вакцинації населення. Під його керівництвом диспансер розбудувався, кількість ліжок зростає з 15 до 55.

Через рік роботи, в Івано-Франковську зустрівся зі своїм учителем з Чити професором О.В. Сосуновим, який тепер тут, у медичному інституті, завідував кафедрою гістології. Ця зустріч визначила подальший науковий шлях Андрія Головацького. Олексій Васильович запропонував йому тему кандидатської дисертації: ”Вивчення клініко-лабораторного значення біофізичного дослідження формених елементів периферійної крові у хворих на туберкульоз легень”.

Наукова робота поглинала весь вільний час. У диспансері він впроваджує нові методи дослідження, зокрема метод цитоломінесцентного аналізу клітин крові. Андрій Степанович часто виступає на наукових конференціях з доповідями, публікує наукові статті. Результатами його досліджень зацікавилася багато наукових установ.

У 1966 році професор Сосунов О.В. запросив Андрія Степановича поступити до нього в очну аспірантуру на кафедру гістології Івано-

Франківського медичного інституту. Без вагань ця пропозиція була прийнята. Йому вже було 30 років, підросла чотирирічна дочка Тетяна, а в листопаді народився син Тарас. Дружина Ольга Леонідівна, яка працювала лікарем разом із Андрієм Степановичем, допомагала йому в науковій роботі і підтримала вибір чоловіка, – вона в житті і науці є його надійною опорою. Наступив новий етап життя і наукової роботи вже зрілого аспіранта. Весною 1969 року подав дисертацію до офіційного захисту у Воронежський медичний інститут (Росія), де працював завідувачем кафедри фізіології професор Боєнко І.Д. – колега професора О.В. Сосунова, який також навчав Андрія Степановича в Читинському медінституті. Андрій Степанович ніколи не втрачав людської гідності і поваги до своїх учителів, є завжди поміркованим, виваженим і принциповим. Це підтверджує відомий факт, про який написав професор Маляр В.А., якому Андрій Степанович під час навчання в аспірантурі викладав гістологію. Коли на Вченій раді медичного інституту лунали несправедливі звинувачення на адресу Олексія Васильовича Сосунова, тільки один Андрій Степанович виступив на захист свого вчителя. Невдовзі відомий вчений-морфолог вимушений був виїхати, а його учень потрапив у немилість тодішньої адміністрації інституту. Тому йому "не знайшлося" місця викладача в Івано-Франківському медінституті.

Однак наукові таланти завжди цінять справжні вчені. Після закінчення аспірантури у вересні 1969 року за рекомендацією члена-кореспондента Академії наук України Корнія Товстюка, Андрія Степановича направляють на викладацьку роботу на кафедру біофізики Ужгородського державного університету. У 1970 році успішно захистив інноваційну на той час кандидатську дисертацію «Вивчення клініко-лабораторного значення біофізичного дослідження формених елементів периферійної крові у хворих на туберкульоз легень»

. В університеті Андрій Степанович читає лекції, проводить практичні заняття та наукові дослідження з біофізики клітин і молекулярної біології, домагається впровадження у навчальний та науковий процес нових методів – цитоспектрофлуориметрії та мікроелектродної техніки для реєстрації електричної активності нейронів. У цю роботу активно включаються не тільки молоді викладачі, але й студенти. Налагоджуються наукові контакти з Київським інститутом фізіології ім. О.О. Богомольця та відомим Науково-дослідним інститутом біофізики в Пушино-на-Оці (Росія), а також з Інститутом молекулярної біології Академії наук СРСР (Москва), де налагодив співпрацю з відомим професором А.В. Зеленіним. Так у цікавій та плідній роботі пролетіло п'ять років. 1974 року йому присвоєно наукове звання доцента з курсу біофізики. Але в цей час кафедра біофізики закривається і А.С. Головацькому, як морфологу, пропонують посаду доцента на кафедрі анатомії людини. Довелося змінити напрямок педагогічної і наукової роботи, кілька років витратити на засвоєння нової спеціальності. Та він і далі продовжує наукові дослідження, гуртує навколо себе студентську молодь, заохочує її до наукової роботи.

Дух науки і пізнання не дає Андрію Степановичу спокою, він постійно у наукових пошуках. 1980 року його обирають завідувачем кафедри анатомії

людини медичного факультету Ужгородського державного університету. Розгорнулась робота з реконструкції кафедри, зміцненню її навчальної і наукової бази. Встановлюються наукові контакти, зокрема з кафедрою анатомії людини Першого Московського медичного інституту, яку очолював академік Михайло Романович Сапін, та кафедрою гістології Університету дружби народів (Москва), якою завідувала відома професорка Ніна Олексіївна Юріна. Саме ці контакти розширюють діапазон мислення молодого та енергійного науковця, поглиблюють його дослідницьку ерудицію, за їх рекомендацією він приступає до підготовки докторської дисертації: „Системний аналіз морфофункціональних особливостей лімфатичних вузлів, ліфмоцитів лімфи і крові в нормі та при антигенній дії”, яку успішно захищає в 1989 році в Університеті дружби народів (Москва).

Наукові експерименти, нові методи дослідження, робота в бібліотеках, поїздки на конференції та симпозиуми, встановлення нових творчих контактів з ученими різних країн – звичайне наукове життя. Все це допомагало і допомагає в науковій роботі. Тісні контакти встановлено з кафедрою нормальної анатомії Національного медичного університету ім. О.О. Богомольця (Київ), яку очолював довгі роки академік Бобрик І.І., а тепер кафедрою завідує його учень, професор Черкасов В.Г., а також з морфологами інших кафедр анатомії та гістології України.

Так у невтомній роботі минають роки. Та завжди на першому місці в нього сім'я, виховання дітей. Дочка Тетяна і син Тарас пішли по стежині батька і мами – закінчили медичний факультет Ужгородського державного університету, стали на самостійний шлях, вони є кандидатами медичних наук, доцентами. Старша внучка Тамара також закінчила медичний факультет Ужгородського національного університету і працює лікарем, внук Назарій юрист, а молодша внучка Роксолана вчиться на медичному факультеті Ужгородського національного університету. Велику радість приносить Андрію Степановичу і його дружині Ользі Леонідівні чотирирічна правнучка Софійка. Життя продовжується в дітях, онуках і правнуках.

Науково-педагогічні досягнення Андрія Степановича тісно пов'язані з розвитком кафедри і роботою колективу. Він створив відому наукову школу імуноморфологів. Під керівництвом професора А.С. Головацького колектив кафедри розробляє і виконує актуальну наукову тематику – досліджує структурну організацію лімфоїдних органів та судинного русла в процесі розвитку організму в умовах норми та патології, при дії на організм антигенів та фізичних факторів.

Він активно проводить підготовку науково-педагогічних кадрів. Під його керівництвом успішно захистили кандидатські дисертації 12 здобувачів, у тому числі 5 аспірантів. Зараз над кандидатськими дисертаціями працюють ще п'ять молодих викладачів та практичних лікарів, виконується дві докторські дисертації. Активно залучається до наукової роботи студентська молодь, вони виступають з доповідями на наукових конференціях, а їхні роботи публікуються. Так студент другого курсу Павук Ф.М. у 2013 році за кращу наукову роботу «Аномалії розвитку потиличної кістки і ромбоподібного мозку: аномалії Арнольда–Кіарі» у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових

робіт з природничих, технічних і гуманітарних наук у галузі «Теоретична медицина» нагороджений Дипломом III ступеня.

Андрій Степанович опублікував понад 212 наукових праць, одержав три патенти на винаходи і 14 свідоцтв на раціоналізаторські пропозиції. Він є автором фундаментального підручника "Анатомія людини" в трьох томах, який рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації (Вінниця: Нова Книга, 2006–2013). Є співавтором третього тому підручника "Анатомія людини" за редакцією Ковеншнікова В.Г., який рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України для студентів вищих медичних навчальних закладів IV рівня акредитації (Луганськ: "Шико" ТОВ "Віртуальна реальність", 2005). Цей підручник видано і англійською мовою (Луганськ, 2011) для студентів-медиків англійськомовних факультетів. Професор Головацький А.С. є співавтором навчального посібника „Анатомія людини у запитаннях і відповідях”, який рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України для студентів вищих медичних навчальних закладів (Тернопіль: Медична книга, 2005). Андрій Степанович разом з колегами кафедри підготував для студентів 28 навчально-методичних праць, зокрема, такі: „Функціональна анатомія лімфатичної системи”, „Функціональна анатомія проєкційних провідних шляхів центральної нервової системи і черепних нервів у схемах”, ”З'єднання кісток”, „Альбом-посібник з гістології” у двох частинах.

Упродовж 12 років був членом спеціалізованої вченої ради Д 58.601.01 при Тернопільському державному медичному університеті імені І.Я. Горбачевського, а з 2013 року є членом спеціалізованої вченої ради Д 35.600.03 при Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького, де проходить захист кандидатських і докторських дисертацій.

За досягнення в науковій та педагогічній роботі в 1996 році професора А.С. Головацького обрано академіком Української академії наук. У 2005 році Андрію Головацькому Вчена Рада Ужгородського національного університету присвоїла почесне звання „Заслужений професор Ужгородського національного університету”. Президент України 26 червня 2006 року присвоїв Андрію Степановичу почесне звання ”Заслужений працівник освіти України”.

Студенти та колеги глибоко поважають професора А.С. Головацького за його високу професіональну ерудицію, майстерність педагога, наукові здобутки, за людяність. Слід відзначити, що Андрій Степанович є великим оптимістом, завжди усміхнений і бадьорий, ніколи не втрачає поміркованості й виваженості. Він багатий ідеями, науковими задумами, сповнений бажанням працювати якнайкраще на благо українського народу.

Андрій Степанович проводить велику громадську та виховну роботу, є головою редколегії фахового журналу „Науковий вісник Ужгородського університету”, серія „Медицина” і членом редакційної ради фахових наукових журналів „Вісник морфології” і „Клінічна анатомія та оперативна хірургія”.

Входить до складу президії Наукового товариства анатомів, гістологів, ембріологів і топографоанатомів України і є головою Закарпатського обласного відділення цього товариства. Є постійним членом Української анатомічної номенклатурної комісії Міністерства охорони здоров'я України.

Як пропагандист української ідеї, зокрема української пісні, що єднає душі і серця людей, 44 років співає у самодіяльній народній чоловічій хоровій капелі „Боян” Ужгородського національного університету. Довгі роки очолював профком медичного факультету і був членом профкому Ужгородського національного університету.